

Vzpomínání na Helenu.

Navštívila mne v létě 1994 na Povodí Moravy. Tehdy jsem ji poznal. Působila skromným dojmem, odhodlaně a důvěryhodně. Snadno mne získala pro spolupráci při formulování kritického názoru na již rozestavěnou stavbu Vířského oblastního vodovodu. Při této práci mne Helena seznámila s mnoha zajímavými lidmi, kterým šlo o dobrou věc, a měli odvahu projevit své kritické názory.

Helena měla nesporný organizační talent. Sestavila tým mnoha profesí, který vypracoval a zveřejnil kritický materiál prokazující ekonomickou, bilanční a ekologickou pochybnost projektu Vířského oblastního vodovodu. Od budovatelů této megalomanské stavby jsme ovace neočekávali, ale s tak bojovnou obranou jsme nepočítali. O odborné diskusi se nám mohlo jen zdát. Stavbu VOV se nepodařilo zastavit. Provoz potvrdil, že VOV je, jak jsme tehdy konstatovali, velmi předimenzovaná stavba, která je využívána jen z 5 až 15% a voda pro VOV odebíraná z nádrže Víř obsahuje toxiny produkované vodním květem, a proto by se měla vyloučit z vodárenského využití.

Po katastrofální povodni na Moravě v roce 1997 jsme správně tušili, že skalní vodohospodáři opráší obstarožní dokumentace výstavby přehrad a přizpůsobí je pro účel protipovodňové ochrany. Bylo třeba proti této koncepci „boje s přírodou“ postavit koncepci zásadně jinou, „k přírodě vstřícnou“. Ze zahraničních textů z Německa, USA a Velké Británie, které Helena sehnala, bylo zřejmé, že se v těchto zemích potýkají se stejným problémem jako my.

Heleně se opět podařilo, již pod hlavičkou Unie pro řeku Moravu, sestavit fundovaný mnohaprofesionální tým. Při organizování práce týmu byla jako obvykle nenápadná. Ocenil jsem její výběr autorů, jejichž články si neodporovaly, naopak se doplňovaly. Výsledky práce pak prezentovala několika publikacemi: „Analýza povodňových událostí v ekologických souvislostech“, „Krajina a povodeň“, s Kamilou vydala praktickou příručku „Než nastanou deště: Jak nakládat s vodou v krajině“.

V roce 2001 jsem se v Krnově zúčastnil konference, která se odehrávala podle tradičního scénáře. Heřminovští obyvatelé a občanské iniciativy odmítali stavbu retenční nádrže Nové Heřminovy, která měla zlikvidovat téměř celou obec a požadovali jiné řešení. Vodohospodáři tvrdili, že jiné alternativní řešení není možné. Považovali jsme za svoji povinnost vypracovat studii a v ní prokázat, že řešení bez přehradě možné je a že povodeň lze převést zkapacitněným korytem řeky Opavy a úpravy spojit s revitalizací řeky.

Helena opět ochotně spolupracovala. Zdrželo nás zaměření koryta řeky Opavy v Krnově, které nám Povodí Odry upřelo. V Krnově jsme měřili tři dny s Helenou a jejím synem Honzou. Vybavuji si Helenu v řece, jak se brodí s latí ve vodě. Během práce nás krmila buchtami. Při rozhovorech v restauracích jsem s nimi zažil pěkné chvíle. K večeru druhého dne pobytu jsme vylezli na kopec Cvilín a z rozhledny pozorovali večerní Krnov pod námi.

Reálnost řešení studie jsme museli prokázat výpočtem kapacity koryta. Helena sehnala matematický model a s Honzou jsme vypočetli průběh hladin. Honza se velmi rychle zorientoval, byl na svůj věk mimořádně šikovný a samostatný.

Vzhledem k tomu, že jsme se připravovali na těžké souboje se zastánci přehrad, potřebovali jsme potvrdit správnost výpočtů nezávislým odborníkem. Proto Helena požádala o oponenturu svého kolegu ze stavební fakulty VUT. Ten se projevil jako závislý odpovědí, že bohužel nemůže vyhovět, neboť stojí na druhé straně, čímž jen potvrdil skutečnost o níž se všeobecně vědělo, totiž že všechny vodohospodářské instituce tvoří neprůstřelné loby propojené pevnými klientelistickými vazbami. Studii, kterou jsme v trojici vypracovali, dodnes slouží starostovi k argumentaci proti přehradě.

Unie pro řeku Moravu vznikla v roce 1993 z podnětu Mirka Kundraty. Helena s Jarkem Ungerem a Kamilou Florovou byli zakládajícími členy. V době kdy Helena a Kamila pracovaly na Veronice a měly dost času na práci v Unii, do činnosti Unie zapojovaly široký okruh odborníků z brněnských vysokých škol, občanských iniciativ a aktivistů z celé Moravy. Jejich činnost se publikovala a prezentovala na konferencích. Bylo to vrcholné období Unie, hlavně díky Heleně. Dovolují si tvrdit, že byla duší Unie.

Po jejím odchodu z Veronice se již nemohla plně angažovat. Okruh aktivních členů Unie se postupně zmenšoval až na několik málo členů, kteří zpracovávali studie odtokových poměrů a revitalizace řek Moravy a Bečvy. Posledních pět roků Unie odumírá. K velké škodě. Stále existují staronová, velká témata – klimatické změny, sucho.

Helena měla moc ráda cestování a toulání krajinou. Chtěla vidět a uměla ocenit krásu přírodních řek. Byla vděčná za krátký výlet přírodou okolí Brna, stejně jako za celodenní túru podél řeky Moravy. Jakožto naše jediná zástupkyně v americké organizaci Waterkeeper měla možnost setkávat se a diskutovat s členy až na vzdáleném kontinentu. Na tyto události se vždy moc těšila.

Helena odešla z Veronice na stavební fakultu VUT v Brně. Svým studentům předávala lásku k nespoutaným řekám, kterým věnovala převážnou část profesní činnosti. Myslím si, že její schopnosti nedokázalo ocenit vedení katedry. Zadávalo jí výuku všeho druhu, kterou ostatní nechtěli. Protože byla příliš slušná a nesmělá, nedokázala odmítnout. Trápilo ji, že se s ní katedra nakonec nekolegiálně rozloučila.

Při vzpomínání na Helenu jsem si intenzivně uvědomil jaký osobní i profesní význam měla pro nás, kteří jsme se pohybovali v jejím okolí. Velmi jsme si ji vážili. Byla přímou, čestnou a svědomitou ženou, která nikdy neodmítla pomoc.

Václav Čermák